

اۋجا

م. راما

v6rg.com

اؤجا

مجموعه اشعار گیلکی
همراه با ترجمه فارسی آنها

نثار همشهریان جنگلی
در خون خفته ام.

م. راما

فهرست

الف: گيلكي شعرۇن

- خزه ----- ۷
- مئن پۇشتته ----- ۱۳
- گيلۇن ----- ۱۹
- تۇرش ۋاش ----- ۲۶
- سپنه سۇرخ ----- ۳۰
- رضا أسۇلاي ۋ پسر ----- ۳۴

ب: ترانه‌ن

- بيجه باد ----- ۴۷
- شۇي ۋ استبداد ----- ۵۳
- آمۇلاي ----- ۵۶
- گول ۋ آفتۇگردۇن ----- ۶۰

ج: اضافەن

- از سرزمين يادها (يك شعر فارسي) ----- ۶۴
- درباره گيلكي (مؤخره‌اي به جاي مقدمه) ----- ۶۸

اي كتاب پيشتەر ۱۳۵۸ هجري شمسي، لايچۇن ~ مئىن چاپ بۆيۇ؛ اين ~ ناشر
كتابخروشى مىلى بۆيۇ اين ~ چاپ فولادللو. اي كتاب دقۇمارتە ورگ ~ وبلاگ ~ مئىن تايپ
ۋ مۇنتشر بۇدرە. اي كتاب ~ وۇت، ورگ ~ دابدستۇر أجى وانويشتە بۆيۇ.

خزه

تيتي بۆده خالي دار
طبل ۋ شىپۆرّ بهار
باغّ مئن جار بژئه.
خزه از خۇ ويريسأ
علف از خۇ ويريسأ
گۆلّ شىپۆري خۇ شىپۆره بژئه
كۆتكۆتو عطره بدأ
كي خۆته
كي ايسأ
كي بۆشۇ
كي بما؟

بيس ۋ يك رۆزّ ديگه
أمي همسايه خۆنه
تۆخمّ مرغۇن شيكئنن
جۆجه مرغۇن در أنن.

مي ديلي خاڻه اُمي مرغون

توخمَ بسيار بكونن

بنيشن توخمونَ سر

ماشينَ جوجه-كشته خار بكونن.

مي ديلي خاڻه اُمي خونه

همه خونه بتون هر روق بهار

ولي افسوس كه اي بار

قرض اُمته خونه ايسا

بانكَ رهنبي خوق دوق ته دسته بنا مي پئَرَ سر

هرچه كؤنيم نشنه

مي ماري حوضَ كنار ناله كونه:

يا ابوالفضل رشيد!

خزه از اي سرَ ديوارَ حياط

شنه تا اوق سرَ ديوارَ حياط

خزه خسته نبه.

گولَ شپيوري خوق شپيوره برئه

كؤتكؤتوق عطره بدأ

کي بوشو

کي بما؟

کي خوته؟

کي ايسا؟

۱۳۴۶، لايئون.

ترجمه:

شکوفه کرده است درخت آلوچه

بهار با شور و هیاهو

به باغ برگشته است.

خزه از خواب برخاسته

علف از خواب برخاسته

گل شیپوری به شیپورش می دمد

و پونه عطرش را می پراکند.

کی خواب است، که بیدار است؟

کی رفته است، که در راه؟

بیست و یک روز دیگر

در همسایگی مان

تخم مرغ ها می شکنند

و جوجه مرغکان

از پوسته سر بر می آورند،

دلم می خواهد مرغهامان

سراسر سال را تخم بگذارند

آنقدر که ماشین جوجه‌کشی را خوار کنند.

دلم می‌خواهد در خانهٔ ما

در همهٔ خانه‌ها

هر روز بهار باشد

ولی افسوس که این بار

قرض در خانهٔ ماست

و بانک رهنی

دستانش را بر شانه‌های پدر گذاشته است

و به این زودی دست‌بردار نیست

مادر کنار حوض می‌نالد

و ابوالفضل را به دعا می‌خواند.

خزه‌ها دیوار را پوشانده‌اند

خزه‌ها از این سوی دیوار

بدان سوی دیوار می‌روند

خزه‌ها خسته نمی‌شوند

گل شیپوری در شیپورش می‌دمد

و پونه عطرش را می‌پراکند.

که رفته است، که در راه؟

کی خفته است، که بیدار؟

مىن پۇشتە

امى لاجۇن ايتە مىن پۇشتە مۇنە

چاىي باغۇن

سىز دريان لاجۇنە دۇراگۇدن.

ھەمە سال وقتى ھو تۇم زۇنە

بارۇن بەھارى فەننە

پىلە كۆ خۇ سرفىنا ويگىنە

جەغلەن بازى كۇنن اتل متل

سىز دريا زۇنە بل

چاىي باغ زىناكۇن

زىيىلۇنە ويگىنن

رادكئىن باغ مىن

شۇرۇ كۇنن چاىي چىنى.

سر جۇر

ھەم مواشر ايسا ھەم بل بۇنە افئۇ كە پىلئە تىشتە مۇنە

مواشر ھى زۇنە غۇرغۇر اينە دىم عىن ساطۇر تىختە مۇنە

لاکڙ تي کاره بکون

لاکڙ تي مڇه ڊچين

تي سره جبر تڏي تي ولگه بچين.

زنائون

سبز مرواريد چين شاخه جي

زيبئون باد ڪون

ورورنه دڦون

ورورنه

سبز مرواريد ڪارخونه شوڪم خالي ڪون.

غوروي

فاطمهٰ حال ندانه

سڪينه ڪ ڊيم ۾ن اُفتوي ۾املله دره

چائي بڙته سر ۾چمس راسائون

اين ڏوته چڪره خوشڪاڳوده

ماسيماءِ خستگي جي مرده-دره

پاڙهنه شوره تيف اين ۾ا مڇچي زنه

واڪته يڪ وعده خا از راي ڏور

اينە ھى لۇچچى زىنە.

ماسىماي بىشكەسە دىل گۆرشابۇ دىم دانە، بازين

چايي جەبە ۈنە بازارا قون پۇشت

ايتە چاي باغ لاکۇي خندە كۇنە

اينە دىم سۇرخە ھاجى خۇنە مۇنە

اين لب غۇنچە مۇنە

اين دس يىكتە النگو درە از دۇر تۇنە

اين انگۇشتىر الماس آدم چۇشمۇن شىشە سۇنە.

امى لاجۇن ايتە مۇن پۇشتە مۇنە

امى لاجۇن ايتە مۇن پۇشتە مۇنە.

ترجمه:

لاهیجان ما همچون جزیره‌ای است

در محاصره دریایی از چای

همه سال وقتی هوا ملایم می‌شود

و باران بهاری می‌بارد،

و کوه‌ها عرقچین برفی‌شان را برمی‌دارند،

یا آن گاه که کودکان اتل متل را آغاز می‌کنند

و دریای سبز موج برمی‌دارد،

زنان چای‌چین

زنبیلهایشان را برمی‌دارند

و رهسپار باغ می‌شوند و چین چای را آغاز می‌کنند.

بالای سرهاشان

هم مباشر است و هم طشت گذاخته خورشید

مباشر مدام نق می‌زند:

آی دختر به کارت پرداز

آی دختر نیش‌ت را ببند

آی دختر سرت را بینداز پایین و برگت را بچین.

زنهار و دخترها

مروارید سبز را

از شاخه‌ها می‌چینند،

به زنبیلها می‌ریزند

زنبیلها باد می‌کنند

و وروره‌ها را صدا می‌زنند

وروره‌ها

مروارید سبز را

در شکم کارخانه خالی می‌کنند.

غروب که می‌رسد

فاطمه خسته و فرسوده است

سکینه صورتش از داغ آفتاب سوخته است

و درد خم و راست شدن بر بوته‌ چای

در زانوانش بیداد می‌کند.

معصومه از خستگی می‌نالد

پابره‌نه می‌رود و خار بر پاهایش بوسه می‌زند،

پابره‌نه می‌رود و خواب آسودگی را می‌بیند.

آری معصومه دلی چنین شکسته
و صورتی چنین سوخته دارد، آن گاه

جعبه چای

به بازار می آید

و پشت آن عکسی است:

صورتش شاد و برافروخته

لبه‌ایش مثل غنچه

در دستهایش انگوست

و انگشترش از الماس.

لاهیجان ما جزیره‌ای است

آری

لاهیجان ما جزیره است

در دریایی از چایی.

گیلئون

نیشتی دریای ڪنار تي دس ۽ پا پھناڳوڊي

ڪڙھ ۽ ور، جنگل ۽ ور سبز گیلئون.

ناز ۽ نعمت همه تا دُراڳوده

یکته عالم خوتڪه

یکته عالم چنگر

زئنه پر تي سر ۽ جور انزلي ور

تا عطش وختي گينه

گينه دریای ۽ خزر تي عطشه

تا خارش وختي گينه

گينه بارون با حق ناخون

نمنمی تي خارشه.

جوش ڪونه ماهي سفید، ماهي آزاد

تي روڻه' جي، تي دریا جي زیاد

ووش ڪونه تي سينه' جي صدري برنج

راستي نيشتي سر ڪنج

راستي نيشتي سر ڪنج

*

نيشتي درياي ڪنار تي دس ۽ ٻا پهنا ڪوڊي

ڪوڙ ۽ ور، جنگل ۽ ور، سبز ڪيلون.

ماهي جوش ڪونه تي دريا جي وٺي

ماهيگير شندرہ-ڏوڏهه مڃهه

صدي وڻ ڪونه تي سینه جي وٺي

ڪيل-مرد چمپهه بزمحت پڇهه.

گوش بدي سبز ڪيلون

سبز ڪيلون

تو صداي تيره ايشٽوني؟

دست غارت خانه تي جنگل ڪنجه بيهه، ايشٽوني؟

چره نيمخيز نيشتي؟

ويريس از جا ڪيلون

نيشته ائۇم ۋەمىد ھىندى تى رافا گىلۇن.

اۋ رۇزۇن مېرزا اگە تى گۇش ۋە جىر

بۇتە يىكتە كىلمەي

تۇ خۇ اۋى وپرىساي؛

امرو دىئە سىدە كۇچك خۇن دانى،

امرو دىئە جىنگل ۋە سۇرخ

امرو دىئە جىنگل ۋە گىلۇن دانى.

※

وپرىس از جا گىلۇن

نيشته ائۇم ۋەمىد ھىندى تى رافا گىلۇن

وپرىسىن كارگرۇن

وپرىسىن ماھىگىرۇن

وپرىسىن اى گىلۋەردۇن وپرىسىن.

ترجمه:

کنار دریا آرمیده‌ای، ای گیلان
و در میان کوه و جنگل، یله داده‌ای.

سرسبزی و وفور

از هر سو در میانت گرفته

فوجی از خوتکاه‌ها

فوجی از چنگرها

بر فراز سرت در آسمان انزلی

پرواز می‌کنند.

وقتی تشنه می‌شوی

دریای خزر تشنگی‌ات را

فرو می‌نشانند.

و وقتی تنت می‌خارد

باران، با ناخن‌های نرمش

تو را نوازش می‌دهد.

ماهی سفید

ماهی آزاد

از دریایت می جوشد

و صدری از سینهات به وفور می روید.

راستی که بر گنج نشسته‌ای ای گیلان.

راستی که بر گنج نشسته‌ای ای گیلان.

※

کنار دریا آرمیده‌ای، ای گیلان

و در جوار کوه و جنگل یله داده‌ای.

ماهی از دریایت می جوشد، ولی

ماهیگیر را نگاه کن، چه عریان

چه بیپناه است.

صدری از سینهات به وفور می روید، ولی

گیله‌مرد، چمپا را به زحمت پیدا می کند.

گوش بده گیلان سبز

گوش بده کیلان

آیا صدای تبر را می شنوی؟

دست غارت می خواهد

گنجینه جنگلت را بدزد، می شنوی؟

چرا نیمخیز نشسته‌ای

برخیز، قیام کن

باز هم ایام امید در انتظار توست.

آن روزها، آن روزهای قدیم

اگر میرزا در گوش تو کلمه‌ای گفت

و تو از خواب برخاستی

امروز دیگر، صدها کوچک خان داری

امروز دیگر، جنگل سرخ گیلان داری.

※

برخیز از جایات گیلان

برخیز، برخیز قیام کن

باز هم ایام امید در انتظار توست.

برخیزید ای کارگران

برخیزید ای ماهیگیران

برخیزید ای گیله‌مردان، برخیزید.

خوتکا: نوعی مرغ هوایی که خوراکی است.

چنگر: نوعی مرغ هوایی که خوراکی است.

صدری: نوعی برنج اعلا.

چمپا: نوعی برنج درجه پایین.

کوچک خان: کوچک خان جنگلی.

تۆرش ۋاش

اي پيله دۇنيای ۋاش مئن
زندگي جي هيچي قشنگتر نبه
تۆرش ۋاش أم كه همش آفت ۋ باغه
نخاڻه زندگي جي دل بكنه،
تۆرش ۋاش زندگي ئه دؤس دانه هيتؤ كه كاس آقاي
خۆش ۋ چشمه دوده
جۆش كؤنه باغ ۋ بيجارمرزه گينه
وۆش كؤنه سيزي پا جير نشينه.
جۆماكؤن خۆب تي حواسه كاس آقاي!
بېپأ تا گۆل نزنه
اين ۋ اوسقؤ جۆلاي
اين ۋ آرؤم ۋ نگاه
اين ۋ اوزرد ۋ گۆلاي
اگه غافل بنيشي
نكؤني فكر ۋ وجين،
خۆش ۋ كۆل نئنه تي محصؤله بئنه

جو ماءُ کون خُوب تي حواسه کاس آقاي

تيز اُکون تي کول داسه کاس آقاي.

اي پيله دُنيای مئن

زندگي جي هيچي قشنگتر نبه

تورش واش أم که همش آفت باغه

نخاُنه زندگي جي دل بکنه.

۱۳۵۳، مشهد زندون.

ترجمه:

توی این دنیای بزرگ

هیچ چیز از زندگی قشنگتر نیست.

علف هرزه هم که آفت باغ است، زندگی می کند

و میل دل کردن از زندگی را ندارد.

علف هرزه زندگی را دوست دارد

همین که کاس آقا به خواب می رود

او از خواب برمی خیزد

و تمام باغ را آشغال می کند.

کاس آقا، ای باغبان

خوب چشمه‌ایت را باز کن

هوشیار باش، داست را تیز کن

فریب برگهای سبزش را نخوری

فریب سادگیش را

فریب گل‌های زردش را نخوری

اگر غافل باشی، و فکر وجین نکنی

همه دار و ندارت را می قاپد

همه محصولات را می‌بلعد.

داس کندت را تیز کن، کاس آقا

چشمانت را خوب باز کن، کاس آقا

توی این دنیای بزرگ

هیچ چیز از زندگی قشنگتر نیست.

علف هرزه هم که آفت باغ است

زندگی می‌کند، و میل دل کردن

از زندگی را ندارد.

کاس: آبی. کاس آقا: گیلهمردی که چشم آبی یا زاغ دارد.

سینە سۇرخ

سینە سۇرخى بئە بنیش ھندئە أمئە دیوارؑ سر
ھئره ور، نۇدۇنؑ سر، بشكسە انجیردارؑ سر.
سینە سۇرخى بئە بۇخۇن ھندئە زمستۇن شۇدرە
گۈلؑ سۇرخ آتشؑ مۇرسۇن-
باغؑ مئن وابۇدرە.

سینە سۇرخى تۇ دۇني برفؑ زمستۇن چي ایسە؛
تۇ بهارؑ غمە خۇني، تۇ دۇني-
سبزي باغۇن چي ایسە.

تي زبۇن آتشە مۇنە
تي ديل آتش كۆرە.

راستي-راستي كە اگە «مۇرغؑ زمستۇن» ديل آتش ندأره،
مۇرغ اؤ نئە، دئە خوتـكا؛
پرؑ نازبالشه،

قوىؑ موتـكا.

سینە سۇرخى بئە فۇكۇن ھندئە تي آوازؑ بلە-
اي زمستۇن شۇيؑ مئن

بدأ آتش بگيره

اي زمستونَ ڪومه،

همه چي ميلَ بهار پيدا ڪونه،

حتي گرباسَ دومه.

*

سينه سؤرخي بڻه بنيش هندئہ اُمئہ ديوارَ سر

هئره ور، نؤدؤنَ ور، بشڪسه انجیردارَ سر.

۱۳۵۴، مشهدَ زندؤن.

ترجمه:

سینه سرخ، سینه سرخ!

بیا دوباره به روی دیوار ما بنشین.

بر روی نرده‌ها، بر روی ناودان، بر روی شاخه‌های انجیر شکسته‌مان بنشین.

بیا دوباره بخوان

زمستان در گذر است.

بیا دوباره بخوان

که آتش گل سرخ در باغ ما شکفته است.

تو غم بهار را می‌خوری

سینه سرخ

تو می‌دانی سبزی باغ یعنی چه.

تو می‌دانی برف زمستان یعنی چه.

زبان تو مانند آتش است

و قلب تو، آتش‌دان

و به راستی اگر که قلب مرغ زمستانی، آتش نداشته باشد

دیگر پرنده نیست، مرغ خوراکی ست.

و بال و پرش هم برای بالشت‌هاست.

✱

سینه سرخ، ای سینه سرخ!
بیا دوباره آتش نغمه هایت را در این شب زمستانی برپا کن
بگذار آتش بگیرد کومه زمستان
بگذار همه چیز میل بهار پیدا کند
و سبز شود، حتی دسته گریاس
سینه سرخ، سینه سرخ
بیا دوباره بیا
بر روی دیوارمان بنشین.

سینه سؤرخ: نوعی پرنده.

گریاس: نوعی بیل با تیغه راست و محکم برای شخم زدن زمین های سخت. گریاس^۶

دومه: دسته گریاس.

رضا أسولای ٚ پسر

رضا أسولای ٚ پسر!

رختشور ٚ زهرای ٚ پسر

بشتؤسم زن بیټی

درد ٚ سره تن بیټی .

مأ یاد بماؤ اق قدیمؤن

با هم رفیق بیم اق روزؤن .

مأ یاد بماؤ تی پئر ٚ کار

خودش پیاده نؤن سوار .

صوب که خؤ چیشمؤنه واگؤد

تا غورقوبی عملگی گؤد .

چقد بیچاره بیل بزئه

مزه زندگئه ندئه .

مأ یاد بماؤ تی مأر ٚ کار ،

دهشی بؤلئبه روزؤ شؤ

مردوم ٚ رخته زی چیکال .

چقد بیچاره چیک بزئه -

اعیۇنؑ زیر پیراھنە
سرمايؑ مئىن بترکۇنئە
ھأى خۇشؑ مرمرؑ تنە.
ما ياد بما

پارە گالش تي پا دبۇ
سۇبۇج تي يقه سر راشقۇ.
ما ياد بما

تي مارؑ چشمنؑ آرسقۇ
صد آسمۇن ستارە بۇ.

※

اق وخت نۇدۇنسېم كە چرە
يكتە آدم خۇن جگرە
يكتە ديگە بس كە دانە
أز خۇشي دئە مردە-درە.
خيال گۇدېم كە سرنوشت
تاسؑ مۇسۇن وختي كە كت
ھركس ئبە يىكجۇري نىشت.

أَلُون دُونِم

أَلُون دُونِم

چقد اق وختۇن سادە بيم

گۈل خۇري بە آمادە بيم

أَلُون مي چيشمۇن دئە وابۇ

مئبە چراغ رۇشنابۇ.

وختي مي چيشمە دودم

اعیۇني خۇنەنە اينم،

اينم اقشۇن بنوره

نعش هزار کارگره.

اينم که آجۇرۇن جير

ملات، نا، خقون جگره.

أَلُون دُونِم که آدمۇن

وختي که تشت مئن کئتن

امين ديوان دۇنيا نائن.

اگر نبون غارتگري

اي همه کاخون جۇر نائن.

※

رضا أسولای ٔ پسر!

رختشور ٔ زهرا ٔ پسر

تنم الؤن کارگری

نؤن ٔ وأسی دریدري

اگر تي پئر ٔ پای ٔ مئن

زنجیر ٔ آهني دبو

تي پای ٔ مئن

زنجیر ٔ پهلوي دره

اگر بخأى تام بزني

اگر بخأى تام بزني

هندئه هؤنه تي زندگي

زحمت ؤ کار ؤ بندگي.

أمما اگه داد بزني

پيلدنه فرياد بزني

هف روز ؤ هف شو آسمؤن

برق زئنه بارۇني بنه
ابرؑ سيا سۇرخابنه
هوايؑ توفۇني بنه.
شيشه عۇمرؑ مۇفتخۇرۇن
خۇنه زمين و شىكئنه
أفتۇيؑ غۇنچه وابنه،
راهؑ اؤميد پيدا بنه.

*

رضا أسولايؑ پسر
رختشورؑ زهرايؑ پسر.

ترجمه:

رضا پسر اسدالله

پسر زهرای رخت‌شور

شنیدم زن گرفتگی

دردسر را تن گرفتگی

یاد آن قدیمها افتادم

که با هم رفیق بودیم.

یاد کارکردن‌های پدرت افتادم

که همیشه خودش پیاده بود و نان سواره.

صبح که چشمش را باز می‌کرد

تا غروب کار می‌کرد، کار می‌کرد، کار می‌کرد.

چقدر بیچاره بیل زد

و هیچ‌گاه مزه زندگی را نچشید.

یاد مادرت افتادم

که برای چند ریال پول

لباس مردم را می شست.
چقدر بیچاره لباس اعیان را چنگ زد
و مرمر تن خود را
در سرمای زمستان ترکاند.
یادم آمد

گالوش کهنه‌ای به پای تو بود
و حتی شپش از یقه چرکین تو بالا می‌رفت
یادم آمد اشک در چشم‌های مادر تو بود
به قدر یک آسمان پرستاره.

*

آن روزها، ما نمی‌دانستیم چرا
یک نفر خون به دلش می‌رود
و دیگری از زور خوشبختی دارد می‌ترکد.
خیال می‌کردیم که سرنوشت مثل تاس است
که وقتی می‌افتد

برای هرکس یکجور می نشیند.

حالا می دانم

حالا می دانم

چقدر آن روزها ساده بودیم

چقدر آن روزها بی پیرایه بودیم

چقدر برای فریب خوردن آماده بودیم

حال چشم هایم باز شده

برایم چراغ روشن شده

وقتی که چشم هایم را می بندم

خانه های اشرافی را می بینم

آری، حتی با چشم های بسته هم می بینم

که بنیادشان

خون و کار کارگران است.

می بینم که زیر آجرهایش ملات نیست

خون جگر است

آری

خون جگر است

حالا می دانم که آدم‌ها

روز تولد وقتی که توی تشت می افتند

نجیب زاده به دنیا نمی آیند،

حالا می دانم

اگر غارت مردم نبود

این همه کاخ بالا نمی رفت.

*

رضا پسر اسدالله!

تو هم حالا کارگری

و در بدر نان را دنبال می کنی

چه فرقی بین تو و پدرت هست؟

اگر به پای پدرت زنجیر آهنی بود

به پای تو زنجیر پهلوی است

بله، زنجیر عدل پهلوی
اگر بخواهی خاموش بمانی
اگر بخواهی خاموش بمانی
زندگی ات همان خواهد شد که هست
اما وای از آن روز که فریاد بزنی
فریادی بزرگ.
آنگاه

هفت روز و هفت شب
آسمان برق خواهد زد
بارانی خواهد شد
ابر سیاه سرخ خواهد شد
هوای توفانی خواهد شد
شیشهٔ عمر مفت خورها
زمین خواهد خورد
خواهد شکست

آن وقت، آفتاب گل خواهد کرد

و راه امید پیدا خواهد شد

رضا، رضا پسر اسدالله!

بيجه باد

بيجه بادی شؤدره

گرمؑ باد أمأدره

أشتلي خنده بؤده

زمينه سؤرخأگؤده

ارغوؤن زئنه ايشاره

كألنه سؤرخؑ ستاره

رؤخؤنه آواز خؤنه

چؤن دريأىؑ مهمؤنه

بئه بشيم فرياد بييم؁ تا آزاد بييم؁ تا آزاد بييم

بئه بشيم آزاد بييم؁ بئه بشيم آزاد بييم

مأمدلي اؤى مأمدلي

هندئه تي پيرهن پاره

چندي تو بيل بزني

هندئە نىنى ستارە
تو سۈتۈنى، سۈتۈنى
تى سر كاخ~ اعيۇنە
تو ندانى بوخۇرى
اوشۇن~ سىك رۇن خۇنە

بئە بشىم فرىاد بىم، تا آزاد بىم
بئە بشىم آزاد بىم، بئە بشىم آزاد بىم

ابر~ پۈشت ھىچكىس نىسأ

بىنە تى دست~ پىنە
آسمۇن أجى بئە جىر
دۈكۈن كىنە تى سىنە
أمئە باغ گۈلبارۇنە
گۈل~ آزادي دننە
ارغوۋن هرچند سۇرخە
اۋن~ جا گىتە مننە

بئە بشىم فرىاد بىيم، تا آزاد بىيم، تا آزاد بىيم

بئە بشىم آزاد بىيم، بئە بشىم آزاد بىيم

۱۳۵۰، زىلدۇن.

ترجمه:

باد سرد پاییزی در گذر است

و باد گرم بهاری در راه

هلو شکوفه کرده

و خاک را به رنگ سرخ درآورده.

ارغوان به اشاره‌ای

هزاران ستارهٔ سرخ فرو می‌ریزد

رودخانه آوازخوان به پیش می‌رود

تا به مهمانی دریا برسد.

بیا، بیا تا فریادی شویم برای آزادی

بیا، بیا تا آزاد باشیم، آزاد باشیم

محمدعلی ای زحمتکش

نگاه کن باز هم پیراهن تو پاره است

تا کی بیل خواهی زد (تا کی باید بیل بزنی)

بدون اینکه ستاره‌ای را ببینی

تو ستونی، تو ستونی

و کاخ دولتمندان بر دوش توست.

سفره تو خالی است

اما سگهای آنان

فربه‌اند و گوشت ران به دندان میکشند.

بیا، بیا تا فریادی شویم برای آزادی

بیا، بیا تا آزاد باشیم، آزاد باشیم.

پشت ابرها کسی نیست، پشت ابرها کسی نیست

تا پینه دست‌هایت را ببیند

از آسمان بیا پایین

و قلب را با نفرت آشنا کن.

باغ ما گلباران است، آری گلباران است

اما جای گل آزادی

در آن خالی است.

ارغوان سرخ است اما

جای گل آزادی را نمی‌تواند بگیرد
بیا، بیا تا فریادی شویم برای آزادی
بیا، بیا تا آزاد باشیم، آزاد باشیم.

شۇى~ استبداد

شۇ شۇ شۇ شۇى~ استبداد آخه گۆذرنه

خۇ خۇ خۇ خۇى~ بىچاره'ن يك روزي پرنه

يك شۇ بۆشۇم رۆخۇنه

ستاره مأ دۆخۇنده

بۆته اي شۇ نۆمۇنه

بۆته اي شۇ نۆمۇنه، بۆته اي شۇ نۆمۇنه

صۇب صۇب صۇب

صۇب أمأدره

گۆل گۆل گۆل

گۆل واكأدره

أى صۇب بزن جوؤنه

يك عالم ملت~ خون

تي ريشه جير روؤنه

تي ريشه جير روؤنه، تي ريشه جير روؤنه

بۆتە اي شۇ نۆمۇنە ، بۆتە اي شۇ نۆمۇنە

۱۳۵۲ ، زندۇن .

ترجمه:

شب شب شب شب استبداد آخر خواهد گذشت
خواب خواب خواب خواب بیچارگان روزی تمام خواهد شد.

شبی رفتم کنار رودخانه

ستاره مرا فرا خواند و به اشاره به من گفت

این شب ماندنی نیست

این شب ماندنی نیست.

صبح صبح صبح

صبح در حال دمیدن است

گل گل گل

صبح در حال گل واکردن است.

ای صبح جوانه بزن، جوانه بزن

دریایی از خون ملت نثار تو شده است

دریایی از خون ملت در ریشه‌های تو جاریست.

آمۇلاي

بھار ھندئە بمأ باغ آمۇلاي
ھوا ھندئە بمأ حال آمۇلاي
زمین ھندئە بقیو سبز آمۇلاي
دئە وابو گؤلؑ پامچال آمۇلاي

آمۇلاي

بزن بال اي راسته، بزن بال اق راسته
روخۇنه كؤلؑ سر، بنیش بادؑ پرؑ سر
اي گؤلؑ سر اق گؤلؑ سر، پراگیر ھندئە آمۇلاي
اگه بشكئە شوئؑ تار آمۇلاي
بهترأبون روزگار آمۇلاي
دنوده دئە غمؑ نئون أمئە پا
بال به بال من و مي يار آمۇلاي
گردنیم باغ و بولاغ آمۇلاي
آمۇلاي

بزن بال اي راسته، بزن بال اق راسته
روخونه كۆل سر، بنيش باد پر سر
اي گۆل سر اق گۆل سر، پراگير هندئه آمۇلاي
پراگير هندئه آمۇلاي.

۱۳۵۳، زندۇن.

ترجمه:

بهار دوباره باغ آمد، ای پروانه

هوا دوباره حال آمد، ای پروانه

زمین دوباره سبز شد، ای پروانه

باز گل پامیچال آمده

ای پروانه، ای پروانه

بال بزن، این طرف، آن طرف

سوار موج آب شو، سوار بادهای شو

بنشین بر روی گلها

این گل، آن گل

دوباره پرواز کن پروانه.

اگر این شب سیاه نابود شود، ای پروانه

اگر روزگار بهتر شود، ای پروانه

اگر غم نان دوباره دیگر پای ما را نبندد، ای پروانه

می‌توانیم دست در دست هم، من و یار من

بگردیم در باغ و دشت

ای پروانه، ای پروانه

بال بزن، این طرف، آن طرف
روی موج رودخانه، روی بادها بنشین
بر این گل، بر روی آن گل
دوباره پرواز کن ای پروانه.

گۆل ~ آفتۇگردۇن

گۆل ~ آفتۇگردۇن

تي سره واگردۇن

دئە نۆمۇنسە راھي

تا خۇرۇسخۇن، تا خۇرۇسخۇن.

تي سره جۇراگير

خندە باز سراگير

از خوشي پراگير

اي صبح ~ مئن، اي صبح ~ مئن.

چۆكۈلۈكۈن تي چىشمۇنە

بيدارا كۈن درختۇنە

بدا آفتۇ أمئە قلبه

ھندئە خۇ دۇر بچرخۇنە

ھندئە خۇ دۇر بچرخۇنە

آخ ھندئە بچرخ ۋ بچرخۇن امئە جۇئە

ھندئە برقص ۋ برقصۇن اۋميدۇئە

امسال دئە سال ۋ شھيدۇئە

امسال دئە سال ۋ رفيقۇئە

بۇلبۇل ۋ بالە گيتە خۇن ولي خۇئە

بۇلبۇل ۋ بالە گيتە خۇن ولي خۇئە.

(دۆمأرتە، اول سر أجي)

۱۳۵۴، زندۇن.

ترجمه:

گل آفتابگردان

سرت را برگردان

دیگر راهی نمانده

تا خروسخوان، تا خروسخوان.

سرت را بالا بگیر

از خوشی پر بگیر

در این صبح، در این صبح.

چشمانت را بمال

چشمانت را بمال

درختان را بیدار کن

بگذار آفتاب قلب ما را

به دور خود بچرخاند

به دور خود بچرخاند.

باز هم بچرخ و بچرخان جان ما را

باز هم برقص و برقسان امیدهای ما را

امسال سال شهیدان است

امسال سال رفیقان است

بلبل بالش خونین است ولی می‌خواند

بلبل بالش خونین است ولی می‌خواند.

(دوباره از آغاز)

آخري گب: از سرزمين يادها

با پوست سياهم

با رخت ساده‌ام

با قلب عاشقم

من در شيارهاى آبى ذهنم نشسته‌ام.

*

بالاى ذهن من

يك تکه آسمان آبى گيلان

پايين ذهن من

در خاكها رطوبت لاهيجان

و خون

خون خزر

در بند بند رگانم جارى.

از سمت شرقى ذهن من

بوی مرافعه می آید

بوی دوشنبه بازار

بوی تصاعد روغن

بوی طویله

بوی تکلم چمپا.

اینجا

یک روستایی

خم می شود

و خواب خاک را

آشفته می کند

اینجا همیشه صدایی است:

لاکو

باران نیامده است

دعا کن

ریکا

به درد و رنج قناعت کن.

*

در سمت غربی ذهن من

من با تمام وجودم

یک شرقی‌ام

حس می‌کنم طناب تسلسل را

بین دو دست و زحمت و زنبیل‌های چای

و چای خوردن آقایان

بر روی مبل

حس می‌کنم

اندام یک دهاتی را

در عطر و طعم میوه

حس می‌کنم

لبخند دخترک چای‌باغ را

در استکان چای.

*

با پوست سیاهم

با رخت ساده‌ام

با قلب عاشقم.

دربارهٔ گیلکی

زخمی شکفته در دل من همچو ارغوان

اوجا دهید حرف مرا ای برادران

سالهای سال و بسیار سال است که پدران ما در این سرزمین، در
همسایگی خزر، گیلکوار زیسته‌اند و به گیلکی سخن گفته‌اند. و
امروز ما وارث آن گنجینهٔ سخن و آداب هستیم.

شک نیست که بسیاری چیزها در گذرگاه زمان تغییر و دگرگونی
می‌پذیرد و از آن جمله است فرهنگ یک قوم یا یک جمع. اما یک
چیز پابرجاست و آن جوهر فرهنگی و عصارهٔ فرهنگ است که نه
تنها زوال نمیابد بلکه پیوسته رو به کمال است.

سیاست فرهنگی رژیم ضدفرهنگ گذشته، سیاست فرهنگ‌زدایی بوده
است. کارگزاران این سیاست فرهنگی از یک سو ذهنها را با فرهنگ

مسموم استعماری در لباس رسمی، آلوده میکردند و از سوی دیگر ویژگیهای ایل فرهنگ بومی را با نیرنگهای ماهرانه و نقب زدن از درون آن، از میان میبردند.

بر اساس این سیاست، آنها روی جنبه‌های مبتذل و تفننی فرهنگ گیلکی تأکید میکردند و از پرورش و تقویت مایه‌های مردمی و انسانی آن پرهیز مینمودند.

و این سیاست تا بدانجا پیش رفت که بسیاری از مادران (البته بیشتر در طبقه متوسط و مرفه شهرها) اکراه داشتند و دارند که به فرزندان خود گیلکی یاد بدهند؛ واقعاً که چه سیاست فرهنگ‌زدایی مودیانه‌ای!

با وجود این گیلکی ایل هنوز زنده است. همچون درختی آفت‌زده اما پر رگ و ریشه و «چون ریشه در آب است امید ثمری هست». چه باید کرد؟ آیا باید به تیمار و آفت‌زدایی این درخت پرداخت یا باید آن را رها کرد و به فکر کاشت نهالهای فارسی بود؟

جوابش با ماست و برخورد‌های زنده و خلاق ما. گیلکی همانقدر زنده است که ما زنده نگاهش داریم و همانقدر زوال میابد که ما در زوالش بکوشیم.

البته باید گفت که هدف از عشق به فرهنگ بومی، گیلک‌گرایی یا تعصب فرهنگی و ایالتی نیست؛ ما جزئی از فرهنگ یکپارچه و در عین حال متنوع و رنگارنگ این کشوریم.

شک نیست که فرهنگها در هم تداخل میکنند و از یکدیگر تأثیر میپذیرند اما با این حال هویت فرهنگی خا یک جمع (در این مورد آداب و رسوم و زبان و فولکلور گیلکی) چیزی نیست که بتوان از آن چشمپوشی کرد و البته درواقع چشمپوشی هم نمیشود.

زبان رسمی زبان فارسی است. باید آن را خوب فرا گرفت و بدان خوب صحبت کرد؛ اما این نباید به این مفهوم باشد که ما فرهنگ خود، آداب خود و زبان خاص خود را خوار بشماریم و از آن شرم و اکراه داشته باشیم.

در پهنه وطن به زبان تو صحبت میکنم

ای میهن

و پرچم تو را بر میافرازم.

اما در ولایت خود

به زبان ولایتی‌ام شعر و ترانه میخوانم

و در این کار کردن‌های چنان آفریننده، چنان اصیلم

که هر هموطن

از اصالت من به‌وجد میاید.

فرهنگ ملی دریایی است که رودهای بزرگ و خروشندهٔ فرهنگهای

قومی و محلی در آن میریزد. گنجینه‌ای است پرارزش که از هر قوم و

قبیله‌ای جواهری در آن موجود است. گیلکی نیز بخشی از این

گنجینهٔ بسیار بزرگ است. هیچ‌کس نمیتواند فرهنگ ملی خود را

دوست بدارد بی‌آنکه روح فرهنگ بومی خود را حس کرده باشد.

این مجموعه شعر را، اؤجا را به همهٔ دوستداران فرهنگ اصیل

گیلک تقدیم میکنم؛ هرچند ران ملخی پیش سلیمان است.

م. راما (محمد امين لاهيجي)، شاعر، نيويشتنكس ۋ مؤترجم، ۱۵۲۱
ديلمي شرير ما ۹ (۲۳ دى ۱۳۲۶ هجري شمسي) لايچۇن مئن
دۇنيا بىمأ. خۇش دىپرستانه هي شهر مئن تمنأگوده بازين بۇشۇ تبريز
دانشگا تا خۇش درسە ادامە بدئە.

م. راما، پهلوي سلطنت زمت خۇش آزادىمجي به، هشسال دكتە
زندۇن ۋ خۇش شعرونه ويشترئە زندۇن مئن بنويشته.

۱۵۵۹ نۇرۇز ما ۴ (۲۰ مرداد ۱۳۶۴) وختي گە خۇش دمردە رفيقه
نجات دان ئبە دكتە آؤ مئن، درياى مئن دمردە.

اين ۛ کتابئون:

مشت و درفش (فارسي شعرئون)

شطرنج خون (فارسي شعرئون)

غزلهاى بند (فارسي شعرئون)

اوجا (گيلكي شعرئون)

جمهورى دموکراتيک سازها (فارسي قصه، زاکئون ئبه)

شکست ناپذيران (فارسي رؤمان)

آسوده خاطر (وگردئون، فؤئنئتس أجي)

سران و سلاطين (وگردئون)

انقلاب در انقلاب (وگردئون)

اگه خأ ويشتير م. راما يأجي بؤدؤنين بشين گيلكي ويکيپديأ ۛ مئن،

اين ۛ صفحه بؤخؤنين.

